

LAURITZ PEDERSEN NÆRAAE

**NOGET LIIDET ANGAAENDE SVENDBORG
OG SÆRDELES
VOR FRUE SOGN OG KIRKE
SAMLET 1771**

UDGIVET AF LOTTE JANSEN

Odense 1979

HISTORISKE STUDIER FRA FYN Nr. 6

Udgivet af Historisk Samfund for Fyns stift

LAURITZ PEDERSEN NÆRAAE

**NOGET LIIDET ANGAAENDE SVENDBORG
OG SÆRDELES
VOR FRUE SOGN OG KIRKE
SAMLET 1771**

UDGIVET AF LOTTE JANSEN

Odense 1979

HISTORISKE STUDIER FRA FYN Nr. 6

Udgivet af Historisk Samfund for Fyns stift

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Indledning	s. 3
Noget lidet angaaende Svendborg etc.....	s. 9
Charte over Svendborg, dens Gader, Bekke, Veje, Kirker etc.....	s.26
Prospect af frue Kirke	s.27
Grundtegning over frue Kirke.....	s.28
Tabeller over befolkningen 1769	s.29
Fartøyer.. ved Svendborg Told Sted.....	s.31
Handverksmænd.. udi Svendborg.....	s.33
Om taksationen af de offentlige bygninger og om Svendborgs fattige.....	s.35
Fødte, døde og ægteviiede i vor Frue sogn 1628-1660/1760	s.37
Fødte, døde og ægteviiede i vor Frue sogn 1760-1769	s.40
Noter og kildehenvisninger	s.42

INDLEDNING.Laurits Pedersen Næraae og Svendborg.

Laurits Pedersen fik sit tilnavn fra Sdr. Næraå, hvor han blev født i sommeren 1714. Hans mor hed Gjertrud (f. Hansdatter), hans far hed B.L. Bull og var degn i Sdr. Næraå.

Laurits blev sat til at læse i Odense og blev student herfra i 1735; i sommeren 1748 tog han 34 år gammel embedseksamen som cand. theol. med karakteren Laudabilis (rosværdigt, l. karakter ved universitetseksamen). I sine sidste studieår var han kordegn i Fåborg, og i 1754 blev han udnævnt til residerende kapellan samme sted. Embedet som sognepræst for Vor Frue menighed i Svendborg tiltrådte han først i 1762. Der havde forinden været nogen vakance i kaldet, men den 9. maj - 4. søndag efter påske blev Næraå, som han anfører i kirkebogen, "i den herre Jesu Navn indsat her i vor Frue Menighed af velærværdige og højsalige Hr. Proust Duus - og prædikede selv samme Dag; som min første Embedsforretning introducerede jeg Adam Baltzers Kone her i Menigheden". (D.v.s. efter konens barsel) 1).

Næraå giftede sig med en kirurgdatter fra Fåborg. Hvornår dette ægteskab blev indgået vides ikke, men hans hustru (Anna Helene Simonsdatter Hempel) afgik ved døden i 1735, og han giftede sig siden igen, nu med en købmandsdatter (Birthe Jensdatter Hvalsøe) fra Svendborg.

Som gejstlig embedsmand var Laurits Pedersen Næraå lidt ud over det sædvanlige; det samme kan imidlertid med rette siges om en del andre provinspræster fra sidste halvdel af 1700-tallet: Ved siden af deres strengt tjenstlige pligter optrådte de ofte som vejvisere og inspiratorer for almenen i en række af dagligdagens praktiske anliggender. Som Næraå selv meddeler i optegnelserne, gav hans egen begejstring for de nye agerdyrkningsmetoder i hans tilfælde det resultat, at han kom til at ligge i en årelang diskussion med borgerskabet, myndighederne og nogle mere reaktionære kræfter i Svendborg på grund af spørgsmålet om udskiftningen af byens jorder. De bagstræveriske elementer synes imidlertid at have været ham for stærke; han formåede ikke at overbevise de rette folk om det fordelagtige og almennyttige i hans forslag.

Næraå var desuden virksom på flere litterære felter. Det hævdes, at han var en "lærd oldgransker og orientalist" 2).

Hvad hans oldgranskning angår, får man nok indtryk af en vis kyndighed ved at læse optegnelserne, men hans færdigheder som orientalist er ikke søgt dokumenterede i forbindelse med denne udgivelse.

Den almindelige gerning som gejstlig embedsmand varetog han, såvidt det kan ses ganske udmærket; byfogeden i Svendborg betegnede ham i det mindste, som "en fornuftig, fredsommelig og retsindig mand" 3), - i 1772 blev han da også udnævnt til provst for Sunds herred.

Det sidste embede trak han sig atter tilbage fra i 1788, men da havde han allerede i nogle år gjort forsøg på at kvittere provsteforretningerne mere eller mindre. Noget sådant var dog slet ikke så nemt i de tider: når man først var blevet beskikket, afgang det i allerhøjeste grad af særlig kongelig nåde, om man kunne løses fra hvervet igen.

Nårå havde i december 1784 indgivet ansøgning til biskoppen om at få "nogen lindring" i provsteembedet, idet han påberåbte sig sin høje alderdom og sin deraf flydende kraftesløshed. Biskop Ramus erklærede på dette tidspunkt sin fulde forståelse for situationen og ville egentlig gerne unde ham aflastning, men på den anden side fandt han ikke, at det var nogen god idé at beskikke en viceprovst for Nårå... "da deraf let kan indløbe sådanne følger, som kan give Anledning til Ulydighed og Fortrædelighed på begge sider". Beskikkelse af viceprovster var ikke almindelig på Fyn ved den tid, og Ramus frygtede, at der ville opstå for megen kævl mellem de forskellige gejstlige, hvis han indførte denne praksis i sit stift.

I stedet anbefalede han Nårå, at han selv skulle udpege den af herredets præster, som han mente at kunne samarbejde med uden gnidninger... "til at forrette et og andet... i provsteembedet... enten med rejser til Landemodet... eller med at forrette skifter" 4).

Når man betragter Laurits Pedersen Nårå's aktiviteter udenfor de strengt embedsmæssige på den tid, hvor han indgav ansøgningen, får man dog mistanke om, at den omtalte alder og svagelighed mere var et påskud, end en egentlig realitet for ham. Måske ville han snarere skaffe sig mulighed for at få et overskud til at pusle med andre sager. I 1780'erne var han nemlig i færd med at tilrettelægge J.C. Blochs store arbejde om den fynske gejstlighed for udgivelse 5). Nårå udsendte dette værk i årene 1787-1790 under titlen: Den Fyenske Geistligheds Historie fra Reformationen indtil nærværende Tid. - I alt et imponerende opus på omkring 1.500 tryksider, hvortil han selv havde leveret en række supplementter. Undervejs i dette arbejde lyk-

des det ham dog at slippe af med provsteembedet, det skete i 1788. Det er blevet hævdet, at Nørå efterhånden led af en tiltagende blindhed, men både hans embedskorrespondance og hans kirkebogsførelse viser, at han dog endnu i sommeren 1793 var i stand til at skrive læseligt. Efter som han afgik ved døden i 1794 - i den for sin tid høje alder af 80 år - må det siges, at hans aldersbetingede skavanker egentlig kun tvang ham til uvirksomhed det sidste halve års tid, han levede.

Først i foråret 1793 indgav han ansøgning til biskoppen om at få en "personel Capellan", da han nu "ej i Kirken (kunne) se at læse det, som behøves ved Tjenesten". Samtidig korresponderede han med sin svoger i København (der var inspektør ved Frederiks Hospital), for at denne skulle bistå ham med at finde en student "ved Academiet... som ey (er) befængt med moderne Theologi", - og som heller ikke måtte lide af andre filosofiske griller 6). Nørå fremsatte samtidig forslag om en bestemt person til at afløse ham i embedet og bad indtrængende om, at biskoppen anbefalede hans afskedsansøgning kraftigt hos kongen. Det ser dog ikke ud til, at han nåede at få "entledigelse" før sin død. I det mindste tiltrådte hans efterfølger officielt først embedet nogle måneder efter, at Nørå var blevet gravlagt i vor Frues sakristi 7), og den nye præst var ikke den person, som han selv havde foreslået.

Det Nørå-manuskript, der præsenteres her, udgør ikke nogen virkelig Svendborg-beskrivelse; man vil netop kun finde "noget liidet" om byen og sognet. Sprogligt er han heller ikke altid lige forståelig, og de ofte knappe oplysninger kan hurtigt rejse en række spørgsmål hos læseren: Hvordan var Svendborgs topografi omkring 1770 i mere detaljerede linier? Hvordan blev byen styret? Hvordan var byens sociale og kulturelle niveau? etc. etc. Der foreligger imidlertid både ældre og nyere Svendborg-beskrivelser, som det lønner sig at gå til, hvis man vil have udvidet bekendtskabet. På dette sted skal der blot henvises til J.O. Bro-Jørgensens Svendborg Købstads Historie i to bind (1949-1950). Dette bredt anlagte værk udsendtes i anledning af byens 700-års jubilæum (fejret 1953), og her bliver der gjort forsøg på at følge Svendborgs historie fra middelalderen og op til udgivelsestidspunktet. I første bind findes en række skildringer af forskellige sider

af bylivet fra sidste halvdel af 1700-tallet.

På Nærås tid blev Svendborg klassificeret som magistratsby, - i praksis blev byen dog hovedsageligt regeret af byfogeden, medens der i baggrunden befandt sig nogle såkaldte eligerede mænd og takserborgere. De eligerede blev udpeget af borgerskabet og havde til opgave dels at tilvejebringe forskellige kollektive goder, dels og ikke mindst at ligne skatterne på indbyggerne på den mest retfærdige måde. Endelig skulle de i samråd med byfogeden behandle de klager, der indløb fra borgerne. De "folkevalgte" havde dog som sagt ikke megen magt og anseelse på Nærås tid; byfogeden var kongens embedsmand, og han dirigerede forholdene frem for nogen. Administrationen var da også adskilligt mere overskuelig end den senere blev. Det fremgår for eksempel af det Magistrats- og Byfogedregnskab, som fogeden, Peder Bech udarbejdede for året 1770:

Indtægterne kom fra accisen (omsætningsafgifter for varer, der blev ført ind og ud af byen til salg), fra bostadepengene (for byens to markeder), fra justitskassebøder, fra førlovspenge (afgifter for at bortføre arvebidler), fra sjette- og tiendepenge (arveafgift for udlændinge), fra slagsmålsbøder, fra arveløse bidler og endelig fra lejerbidler. Sammenlagt udgjorde indtægterne dette år kun omkring 83 rigsdaler.

Regnskabets udgiftsside så således ud: Udbetalinger til diverse formål og fonds af accisepenge, udbetalinger til forskellige embedsmænd af bostadepenge, udbetaling til Nyborg amtstue af justitskasse-, førlovs- og lejerbidler, i alt lidt mere end 85 rigsdaler.

I al sin gribende enkelthed genspejlede dette regnskab dog ikke hele byens offentlige forvaltning, der blev tillige aflagt regnskaber for visse andre sider af byens anliggender, således skulle der blandt andet foreligge årsregnskaber for oppebørelsen af Svendborg skibsbroes bropenge. Det kunne være private folk, der havde denne slags oppebørsler i forpagtning, og i 1770 var det Hans Clausen og Bertel Klingenberg, der figurerede som regnskabsførere. Skibsbroens indtægter var af en ganske anden størrelsesorden end magistratsregnskabets: kassebeholdningen var ved udgangen af 1770 på ikke mindre end 270 rigsdaler. 8)

Håndskrift-udgaverne.

Laurits Pedersen Nærås optegnelser har tidligere påkaldt sig opmærksomhed, uden at dette dog har medført publiceringsforsøg:

- 1) I Svendborg og Omegns Museum findes en letlæselig afskrift på 16 sider, som formentlig stammer fra slutningen af forrige århundrede. Den medtager dog ikke originalteksten i sin helhed.
- 2) Samme sted (museet) findes mellem "Ove Markussens optegnelser" en afskrift, indført i 2 stilehefter og på nudansk.
- 3) Det originale manuskript opholder sig i Nationalmuseet (2. afdeling), og kun dette er benyttet til den foreliggende publikation. Nærå har skrevet i et lille firekantet hefte (21×17 cm.) med 37 paginerede sider; bag disse kommer hans egne prospekter, tegninger og tabeller. Kort og tegninger har beholdt deres oprindelige format i denne publikation, men desværre har det ikke været muligt at lade dem reproducere i deres fulde farvepragt. Om det store kort over Svendborg bør oplyses, at det i sin tid blev tegnet af efter løjtnant S.J. Paulis "Charte over Svendborg bye etc." fra 1771 - en omstændighed, som Nærå også selv understreger i manuskriptet, ihvorvel han formulerer sig på en lidt dunkel måde om det punkt. S.J. Paulis originale kort befinder sig i Landsarkivet for Fyn.

Til belysning af befolknings- og erhvervsmæssige m. fl. forhold i Svendborg omkring 1770 bringer Nærå en række tabeller i meget stort format. Af hensyn til læseligheden tåler de ikke nedfotografering, og samtlige tabeller er derfor blevet transkriberede og indsat i deres rigtige rækkefølge. Oplysningerne om folketallet hentede Nærå i den første danske folketælling fra 1769; tallene for ægteviede og døde stammer fra statsøkonomen G. Chr. Oeders bearbejdelser af samme tælling. Til Nærås øvrige oversigter vedrørende skibes tilhørsforhold, grupper af næringsdrivende etc. er der ikke gjort forsøg på at udpege bestemte kilder, men antagelig har han oplysningerne fra sine sonderinger i byfogedens arkiv.

Udgivelsesprincipper.

Det er generelt tilstræbt at fastholde Nærås egen bogstavering og sætningsopbygning. Af hensyn til forståelsen syntes det dog rimeligt at ændre tegnsætningen visse steder, og af samme hensyn er også en række af Nærås hyppigt anvendte forkortelser blevet opløste; endelig er der nogle steder blevet

indskudt et forklarende udtryk af udgiveren. I almindelighed vil det ikke fremgå, hvor der er gjort afvigelser fra originalen, da det skønnes at være uden større interesse.

Jeg bringer landsarkivar dr. phil. Anne Riising min bedste tak for hendes oversættelser af Nørå's latinske citater.

Lørup 11. sept. 1979

Lotte Jansen Dombernowsky.

Noget liidet angaaende Svendborg og særdeles Vor Frue
Sogn og Kirke samlet af Laurits Pedersen Næraae 1771.

Om Svendborg Byes Navn.

Af hvem og hvad Tiid Svendborg først er anlagt, er ventelig ey med Vished at fastsætte, allemindst troer jeg af Svinonibus hos Tacitum, som Resenius anfører i Atlas over Fyen, ey heller af Maar svin, som Bircherod anfører i sit (skrift), som her sielden eller ingen fanges af, som ved Middelfart, ey heller af Sviin, som vel ey har været mange, da det første Huus, Borg eller Castel har været anlagt.

Efter Helvederi Meening, som sees af de Vers, som han i Vor Frue Kirke loed opsætte, hvilke findes baade i Pontoppidans Marmora Danica og noget i Atlas Danicus, skal Svendborg først være bygt af Svend Tveskiæg; men da den blotte Lyd har ventelig givet Anledning hertil, uden mindste historisk Grund, saa ser jeg ey Mand kan bifalde den, skulle det være af en Konge, den er anlagt, vilde jeg snarere foremode, det var af Svend Grathe, hvortil jeg dog har et Skin af Rimelighed, af de Ord hos Saxonem librum XIV: Sveno perinde ac privatis periculis liber, ad publica propulsanda animum induxit. Locis marinis natura munitis, complura agrestium præsidia condidit. NB. Bina castra, alterum in Fionia, in Sialandia alterum propter fretum molitur, qvæ piratis timori, incolis vero receptui forent. Sed a Slavis utrumqve convulsum proditur. 1)

Jeg ser ingen riimeligere Sted her i Fyen, hvor dette Castel eller Borg skal have været, ey heller bekvemmere at løbe ind for de Vendiske Sørovere.

Men dette er vel endda ey den fornemste Oprindelse til det Navn Svendborg, da det synes nærmest at have været Navnet af Sundet, som det er bygt ved og hele Herredet deraf har sit Navn, hvilket jeg ey alene ved Brevvexling imens jeg var i Foborg har givet tilkiende, men og 1763, da Vor Frue Kirke blev indvendig kalket, og de Vers, som Helvederus hafde ladet sætte vare næsten udskrabte og forfaldne, Loed jeg dem sætte op i Choret over Sacristi-døren og tillige lagde et par Stropher til, saa Lydendes:

Svend Grathe, som og var tillige kaldt Kong Peder
 Loed Borg ved Strand og Sund anlegge trende Steder
 I Sælland og i Fyn, Sørøvere til Tvang,
 Som landløb og saa tidt og gjorde Folk Forfang,
 Svendborg fra Oldtid er maaske og Sundborg kaldet.
 Paa heele Herredet det Navn af Sund er faldet,
 men liigemeget er, hvor af det har sit navn,
 Gid alting tiene maa Indbyggerne til Gavn!

begge Oprindelser kand være rigtige, det er opbygget af Svend
 ved Sund, og er saa sammensveiset i eet, mand finde i de gamle
 Breve Suindborg, Suendburg - og de sagde vel ey Sund, men noget
 sløbende i to Stavelser Suind og Suend efter fynsk Dialekt, hvilket
 maaske er igien giort til V, at det skulle siige Svend.

At Svendborg har været befæstet i nogen maade er bekiendt, men
 egentlig kand man ey kiende, hvor disse Wolde skal have været, eller
 hvor vidt de har gaaet, dog slutter jeg, at Stranden og Mølledammen
 og Byens Bek har været dem til Hielp, og i Haven til den første
 Gaard på højre Haand, naar mand komme inden for Gierrits Port, synes
 mig der findes efter Øyesyn troelig Spor til at Volden har gaaet og
 endte mod Stranden i en Moradsig Grund, som den Tiid ventelig har
 staaet under Vand.

Om vor Frue Sogn og Kirke.

At vor Frue Sogn er det ældste, kand sluttet af Belliggheden, da
 det første Borg eller Slot er bygt på det højeste Sted i Byen, eller
 (på) et højt bredt Bierg, hvor Stranden og Grav kunde neden om om-
 ringe det og give Udsigt om noget fiendtlig Skib ville indløbe. Paa
 det Sted er Kirken bygt efter Helvaderi Meening, da ventelig endeel
 af det nedbrudte Slot er anvendt til Kirkens Bygning.

Følgelig er vor Frue Kirke den ældste af Byens Kirker, som jeg slut-
 ter deraf 1) den ligger på det højeste Sted, som et højt Bierg, der
 gaaer opad og nedad paa alle Siider, hvoraf mand har det Ordsprog:
 Det er alle folk imod at gaae til Frue Kirke, fordi det er imod Ban-
 ken at gaae op til den.

2) den er indviet til Jomfru Maria, som den Tiid blev anseet for den
 betydeligste Helgen: Maria in omnibus.

3) de ældste Breve vi finde om disse Kirker ere angaaende vor Frue.

4) af de mange Vicarier eller Capellanier, som vare der i Reformati-
ons Tiid, da der ey vare mindre end 6 Altre: Hellig Kors Alter, vor
Frue, St. Peders, St. Knuds, St. Hanses, St. Annæ.

5) den anden Kirke er decideret til St. Nicolai, en Søehelgen som i
de sildigere Tiider er opbyggt, da Skibsfarten toeg til og Byen for-
mereðes, og det paa en siid og sumpig Grund, saa de baade i Live og
døde har svaardet til deres Element.

6) Clostret og nu Clostergaarden og den del deraf, som blev til La-
tine Skole hører til vor Frue Sogn, ia Raadhuuset, som ligger jevn-
siides med vor Frue Kirkegaard, ligger og i vor Frue Sogn; hafde den
deel af Byen, som kaldtes Nicolai Sogn været først bygt, saa maat-
te disse Bygninger ogsaa have været anlagde i same Strekning af By-
en, da Raadhuuset skilles fra Nicolai Sogn ved Torvet, og Clostret
ligeledes adskilt og er i Strækning mod vor Frue, at jeg ey skal ta-
le om, -

7) at den Vig af Sundet, som gaaer ind ved vor Frue Sogn og Bygnin-
gerne i Møllergaade ned mod Stranden ligger alle paa en Brinke, og
det lidet Stræde, som kaldes Hulgade og Haverne derud ved Stranden
har ventelig været deres gamle Skibbroe, som de her smukt ligge til
liige ud for deres Haver eller Huuse, den Tiid da Fartøyerne vare
mindre omtrent som Bette Baade, Grunden ey saa tilstoppet med Sand,
som Strømme iidelig skyller ind, hvilket end ydermeere bekræftes ved
den Steenbro, som findes endnu, naar de graver noget dybt i Haverne,
som der siden ere anlagt.

8) den anden Deel af Byen var ey bekvem at befæste, da den fra Bier-
get kunne beskydes.

Byens Grundtegnning følger hermed (findes bagest i bogen, således som
tegningen ogsaa er anbragt i originalmanuskriptet) og er temelig accu-
rat efter undersøgninger, som jeg har gjort; gandske liidet forandret
efter en Ingenieur-Lieutenants Prospect af Byen hafde jeg vel engang
begyndt at lade tage ved min Broder, Knud Næraae, som er Degn ved Søn-
der Broby eller Broby-Verk, som har gjort Tegningen over Faaborg, som
findes i Pro. Canc. Pont. Atlas 2), men Tiiden fattedes ham. Den var
taget fra Norden eller Nordost, paa øverste Mølle Banke, hvor Byen og
Skibbroen med alle Kirker vare kiendelige og St. Jørgens Kirke præsen-
terede sig; men som jeg har erindret, kom ey til Modenhed for Tiid og
Leyligheds Skyld.

Om vor Frue Kirke i Særdeleshed.

Det meeste er allerede forhen bekiendt og skreven. Jeg finder i den gamle Proustebog, at Taarnet, som den forhen hafde af Steen, fiirekantet og Pyramide-formet var opbyggt efter Grevens Feyde, men 1768 fik den nye Spiir, som oventil er tækket med Blye og neden om med glasseret Steen, og kostede 1680 Rdl., som Kirken selv bekostede uden at begiere nogen Hielp dertil, og har givet Byen meere Anseende.

Grundtegning og Prospect skal hermed følge. (Som i originalen er dette anbragt bag i bogen).

Same Tiid, da det nye Taarn blev forfærdiget, fik jeg ved Høye Øvrigheds Tilladelse Prædike-stolen flyttet, da den ey var liige bekvem for alle Gange og Steder i Kirken, og den Norden Fløy af Korsgangen var gandske uduelig, hvorfor de Stole kaldtes de Fattiges Stole, fordi ingen uden de sad der, da de ey kunde høre meget af Prædiken.

Same Gang er nu bleven den fornemste, da der siiden den Tiid ere bygget 3 lugde Stole, hvoraf den ene hører Sognepræsten til, til Vederlag for en anden Stol ved Prædikestolsdøren, som blev afskaffet, da en nye blev bygget paa det Sted.

Men førend den Forandring blev foretaget loed jeg en Interims-Prædike Stol af Fiæl opsætte og hængde et Alter-Klæde derom, for at prøve, om det var giørligt eller bedre, og da jeg 3 a 4 Gange hafde prædiket derpaa og det fandt almindelig Bifald, blev den gamle Prædike Stol heel og holden og uden mindste Beskadigelse opreyst paa det bekvemteste Sted, nemlig i Linie med Skillerummet ved Choret, hvor Trappen begynder strax ved Sacristi Døren, i steden for at Præsten tilforn maatte gaae ned i Kirken for at komme paa Prædikestolen.

Foruden de Ornamenter, der høre til Kirken og ere allerede bekiendte, findes her en gammel Messe-Hagel fra Catholske Tiider af, og er i Præstens giemme. Den er nu udslidt og ubrugelig, men har tilforn været prægtig. Den er af blaat Fløyel, som er huggen i Blomster og Figurer, paa Ryggen er et Kors med Guldbroderet Billede paa bruun silke Bund. Allerøverst paa Korset ere tvende raade Billeder, 5 i hver Rad paa Tværs. Neden for midt paa Korset er Christus forestillet med opragte tven- de Fingre, runden omkring ham i Oval staar med Monkestiil:

Venite benedicti Patris mei, percipite Re + 3).

Paa det venstre Hjørne af Korset staaer 6 Helgener: Philippus, Bartholomæus,

Matthæus, Simon, Jacob, ulæseligt (skal formentlig være Johannes). Under disse 6 staaer først en Helgen, dernæst et liidet Kors med tvende knælende derunder, den eene en Engel, tæt ved een, som vender sig imod fordeelen af et Rovdyr, for ved hvilket staaer disse ord:

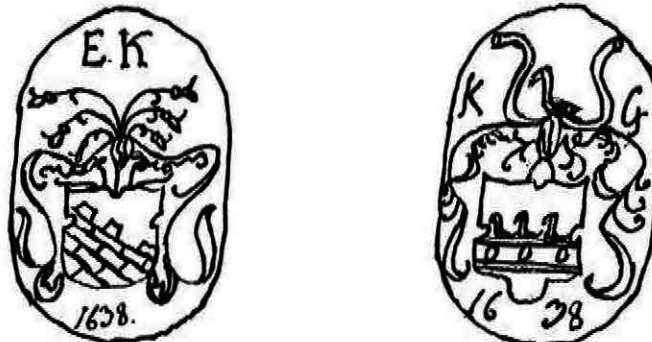
Ero mors tua, o mors 4).

Paa det høyre Hjørne af Korset staaer tvende Rade Helgener paa tvers, i første Rad 6 Jacob, Thomas, Judas, Jacob, Andreas, Peter, i den nederste Rad 10 Helgener, over deres Hoveder:

Gloriosi Terræ principes estote 5).

Fra midt af Korset under Christi Billede og Omskriften: Venite etc. (Kom..) staaer 2 og 2 Helgener sammen. Først St. Paulus med et Sverd, St. Petrus med Nøgler, under dem St. Benedict, St. Laurentius med en Stie ved Siden - skal nok forestille en Rist. Derunder St. Anna, St. Johanne, derunder St. Elizabet, St. Scolastic, derunder allernederst i en rund Cirkel et Lam med en Fane.

Endnu er her en anden Messehagel af meget tykt Silke og med rød Bund og guule Blomster eller Figurer, som ey er noget andet paa end tvende Messingplader paa Ryggen af denne Figur:

1638.

- Og Bogstaverne oven ved, Tallene neden ved, alt af Messing.

(Originalmanuskriptet har dernæst en lille række litteraturoptegnelser med Laurits Pedersen Nærå's egen hånd. Disse synes ikke at have nærmere forbindelse med den øvrige tekst, og er således udeladte her).

Om Svendborgs Jorder.

Svendborg Byes Jorder er mesten Skovjord og fra gammel Tid fornemmelig været brugt til Græsning. Grundene er efterfølgende:

I. Vibelt, som er Byens gamle Fortog og har ligget udyrket fra først af, men siden er inddelt og bortsolgt til een og anden i sær. Dette Vibelt er deelt i tvende Deele, det halve hører til Nicolai Sogn og det andet til vor Frue. En Bek kaldet Springsbek gjør Skiaellet, og deel(e)s derved i det Sønder, som er Nicolai og det Nørre, vor Frue Sogns Vibelt, det første kaldes og Skattergade Vibelt og dette kaldes Bager- og Møller-gade Vibelt.

Foruden de Vænger, som ere gjorde deraf, er og et stykke i senere Tiider lagt til Pløye-holmene, som grendser derpaa og laae bekvemst derfor. Endeel ligger endnu tilfælles til Faar, Sviin og Gæs.

De Vænger paa hin Siide Bekken eller Skattergade Vibelt tiende til Nicolai Sogn, og Bager- og Møllergade Vibelts Vænger tiende til Vor Frue Sogn. Til Navnets Oprindelse behøves en Oedipus 6), da de vel ey har villet alludere paa Beltet og gjøre Sundet til en Yngel deraf, qvasi Vedbelt; eller som en Viid og rumelig Plet og Plads uden om Byen, hvorfor jeg burde holde inde med min Giætning, da jeg ey har mindste sandsynligt om at holde.

II. Øxenbierg Marken.

III. Høe Marken.

Ved Øxenbierg Marken er og gammel Hestehave incorporeret, som ellers har vel været afhugget derfra forhen og for eet taget, men igien forhindret i nyere Tiider. Denne Mark og Høemarken ere af Ørchels Fang eller Bye af 20 Gaarde, som har ligget til Ørchels Slot og ved det, - ia gaaet Skat aff som aff Bøndergods, indtil Høylovlige Ihukommelse Kong Christian den Femte gav Byen Kiøbstads Frihed derpaa 1688.

Disse Marker og Ørchels Fangs Jorder med Ørchels Slot og Bye har ligget til Tvede Sogn, saavel som tvende Møller, der ligger tet ved Svendborg og hører endnu til Tvede Sogn. At disse Møller har hørt Tvede til kand ey tvivles om, men at Tvede Sogn er bleven lagt til vor Frue og dermed disse Møller med, det sees af Christian den 3.s Brev angaaende Tveede Sogn, skrevet til Borgemester og Raad i Svendborg:

Viide att som vii nogen tiid siiden forleeden 1554 haffuer guiffet etther vort Breff, att Thued Kirke skulle tilluckes och Sognefolcket att

Om Svendborgs Jorder.

Svendborgs Jorder var mestens Kongjord, og fra gammel Tid for fornemmelig Mænd bevilget til Gæver = ring: Jorder var der af Kongelænde:

1. Vibelt, som var Kongens gammel Fortog og forligget udgjorde den første del; men siden var indtaget og forbeholdt til sig selv og anden i sin. Dette Vibelt var indtalt i gammel Bog, det laede fortalt til Nicolai Bog, og det andet til Kongens Bog: den første laede den Springvold gjorde Nicolai, og den anden i den gamle Bog, som var Nicolai og det gamle Kongens Bog Vibelt, det gamle Laede og det gamle Vibelt. Kongen af Høng, som var given til sig selv og det gamle i sin gamle Bog til sig selv = ring, som grundet i Jorden og laet bygget til sig selv: nu er den ligger nu i sin, derfor til sig selv, Min og Gode. Dr Høng var sin i sin gamle Bog eller det gamle Vibelt til sig Nicolai Bog.

søg tiill Suenborg Kirke, tha haffuer vore unnersaatter Bønder udi fornævnte Thued Sogen veret her hoss oss och thennem hordeligem beclagett, att thett er thennem møgitt besueret att søge til fornævnte Suenborg Kirke. Nyborg Onsdagen ephther pollner sønndag Aar 1555. 7).

I et andet Brev, da Sognepræsten fik vederlag i Skaarupe Korntiende, gik Tvede fra vor Frue Sogn, hvor det heder:

Sammeledes have vi aff samme Gunst og Naade undt og tilladt, at hvisse Klocke, Taffle og andre Ornamentter, som Kircheherrene tiill fornævnte Vor Frue Kirke haver udført aff Tvede Kirke og tiill Suenborg effther vor Breffs liudelse, maa og skall altid her effther blive til Kircherne ther sammesteds. lo. Juni Aar 1553.

Ingen Under derfor, at der er et Tingsvidne i den gamle Proustebog, som bekræfte, at de tvende Møller hafde ligget til Tveed, saavelsom Biørnemosegaard. Dette er af 1572, hvor Hans Ottesen, som da borde paa Biørnemose vidner, at han var selffuer Personlig Veyd vid sin Høstrue i Tuede Kirke, og at der har været nogen Tvist med denne Hans Ottesen, som jeg af et Brev af 8 Dannemænd, som Byefoget Oluf Bang, Raadmænd Strange Hansen, Per Scriffuer har udgivet, nemlig, att Erlig och welbiurdig Mandt, Frantz Brochenhuus befoeel Hans Otzen y Biørnemose och Bonde Mølleren y Perhals Mølle att søge tiill vor frue Kiercke i Suenborg Anno Domini 1563, Mandagen nest ephther Esto Mihi 8).

Kong Christian d. 3. gav Svendborg 1549 disse Marker, som hafde hørt til Ørchels Bye til Græsgang aleene, men Frederik 2. tilloed Svenborg at pløye dem 1569.

Same Konge har 1573 d. 29. august igientaget dette paa nye, og fæstet disse Ørchels Fangs Jorder nemlig Øxenbierg Marken, Høe Marken og tillige med Holmene til Byen for 5000 Rdl.

Disse Jorder blev deelte i loo Jordparter, 50 til hver Sogn.

I den Stand var det, indtil Høysalig Ihukommelse Frederik d. 4. fik i Sinde at selge Byen disse Jorder anno 1719. Som visse Folck der hafde Formue og Leylighed hafde besiddet hidindtil og svaret Afgift af.

Anno 1720 blev Commissarier satte, der skulle ligne Jorden paa alle Gaarde og Huuse, at i hvor lidet et Sted de hafde, fik de dog en Part Jord til det, være af Rigxdalers Grund.

Al Grunden i Marken bestaaer af og er anslagen for 1.213 Rdl. 1 mark (-s Grund). Dette er saaledes lignet efter deres Grundes Strækning at 8 Rigsdalers Grund regnes for en heel Gaard, 4 Rigsdalers Grund for en halv

og kand altsaa have indtil 1 Rigsdalers Grund og mindre, ia og meere end 8 Rigsdalers. Derefter lignedes deres Paaslag af Hoveder, een Koe kand paaslaaes, naar een har 2 Rigsdalers Grund, paa 8 Rigsdalers (Grund) 4 Kiør og saa diider, en Hest gielder 2 Kiør, 3 Faar 1 Koe, 1 Aars Quie (gælder) et halvt Høvet eller Koe. Ved denne Leylighed mistede Sognepræsten til Vor Frue ikke trax, men efter mange Aars Forløb 6 Kiørs Friheds Græs, da nogle faa Borgere, Ventelig af et særdeles Nag, gjorde Præsten det disputerlig, fordi han ey hafde Adkomst, men allene Praxin, og Ved mange Aars Taushed hafde hemelig tilstaaet og stadfæstet det, var det temelig uanstændig, da han ingen Udveye hafde nu, at skille ham derved. Hafde de ved Reluitionen 9) strax paaanket det, hafde de haft største Ret og Billighed, da der ingen Jord var udlagt til saa mange Hoveder, som gik paa Allemands Græs, hvorved Græsset blev hemelig svekket for de andre. Derbed kunde Præsten have givet sin Forestilling ind, da Hans Majestæt Loed ved Stiftamtmand C. von Lente og Bisp Loedberg 1719 d. 19. August forespørge hos Præsterne om Kirkerne toeg nogen Tab derved.

Præstegaarden og dens Frihed hørte den Gang til Kirken og vare uadskildte, men da Præsten beholdte sit Friheds Græs, blev ingen Besværing indgivet. Da Hans Majestæt var saa dybindseende og from en Konge, hafde Præsten baade faaet Jord og Græs, som de gode Mænd da ey formodet af Effterslægten saa urimelig Vilde Vanslegte, og det imod al Fornuft og Rimelighed nu, da Vaaben og Verie (Værge) var taget fra Præsten. Saa måtte han ved det første Angreb give sig til Fange, lade sig nøye med 3 mark for en koes Græs, det er aarlig for 6 Kiør 3 Rigsdaler, som Sognepræsten nyde endnu, skjønt en Koes Græs koster nu 2 Rdl. Hafde de endda ansat det, eftersom en Koes Græs koster aarlig, thi undertiden er det minder, helst nu ved Qvægsygen, hafde det været en Slags Billighed, hvorfor Stiftamtmand Sehested gav den Resolution af Raunholt d. 10. August 1732 paa Borgerskabets Besværing til ham:

Som det Kongelige Skiøde af 28. Marts 1724 i ingen Maade udelukke Præsten og Magistraten fra ovenbenævnte Frihed, der ellers med tven-
de Vedtægter af 26. Februar 1688 og 22. April 1697 er bleven Gotgiort, Saa eragtning den Post af den Beskaffenhed, at liige saa liidet, som Borgerskabet kunde veigre sig hereffter at betale de ved

Reluitionen paa Jorderne i anden Maade heftende onera lo), liigesaa liidet kunde de med Billighed disputere bemeldte Friheds Græs, som da tillige uimodsigelig fuldte Jorderne, allerhelst da de ey med andre Vilkaar dennem beviiselig har relueret, eller anden Ret og Frihed end deres Formænd for demmen haft haver til Dato forhvervet, hvorfor og Magistraten ved deres Frihed umolesteret, indtil same dennem ved Dom frakiendes.

IV. Pløeyholmene. (De) er en Deel af den Mark, der tillige med Ørchels Fang i Nye Matricul staaer for 30 Tdr. 2 Skppr 2 alb 11). Kaldes Holmene og tillige med Ørchels Mark og Have er skiødet Byen 1724, men accorderet og solgt forud 1719.

Hertil er indlagt et Stykke af det Nørre Vibelt 1723, da de vilde besaae den, siden disse Holmene eller Pløeyholmene vare kuns af liiden Strækning.

Disse Pløeyholme ere de, som Kong Hans 1500 forundte Svendborg til Overdrev og forhen har ligget til 5 af Cronens Gaarde i Heldager Bye og i Tvede Sogn, som grendser til Svendborg Marker og forhen har i Høemarken ligget i Felleds samen, førend de for nogle Aar siden ere ved gierder aflukket fra hinanden, og gaves af Svendborg for disse Holmene aarlig 5 Rdl. til Afgift.

Anno 1688 laae disse 5 gamle Gaardes Jorder ogsaa til Svendborg, som Kong Christian den Femte ogsaa tilstoed Borgerskabet den.

Anno 1569 fik Byen Tilladelse til at pløye Holmene ligesom de andre Marker af Ørchels Fang, der hafde ligget til de 20 Gaarde i Ørchels Bye, og Anno 1573 fik feste paa begge Deelee, hvoraf de betalte 500 Rdl. til fæste 1574. Og gav aarlig 50 Rdl. Afgift, de 20 Tdr. Hartkorn var Ørchels Fang og Have 16 Tdr. 6 skpp 2 fjdk 2 alb 12), og Holmene 4 Tdr. som det Kongelige Skiøde 1724 udviiser. Af de 50 Rdl. de gave, var 10 Rdl. for Holmene.

V. Græsholmene. Dette er af de 5 Gaardes Jord og ligger til Pløeyholmene, skjønt de ere derfra afgierdede, siden den Mark bruges allene til Græsbed.

VI. Hallindskov. (Det) er den længste bortliggende Mark, og grendser til Skaarup og Hundrup Marker og har været fordum af Ørchels Fang, da den grendser til og ligger i Strækning med de andre Byens Marker og tillige med de andre Marker var fæstet Anno 1573 for 500 Rdl., og gaves 40 Rdl. aarlig Afgift.

VII. Nye Hestehave eller Lille Hestehave. Staaer for 2 skp. 3 fjdk. 13) Hartkorn, er af same Beskaffenhed som Hallindskov og har ligget under Ørchels Fang.

Uanset at der er megen Skovjord her imellem, saa kunde den virkelig bringes til dobbelt Nytte, dersom den blev til deelt enhver paa et Sted, særdeles i de 3 nærmeste Marker, som ligger nær Byen, nemlig Pløveholmene, Øxenbiørg Marken og Høemarken, men Hallindskov er for langt borte, og ville være en fattig Mand alt for bekosteligt at lade age giødning ud med videre, da der nøds at leye Bønder dertil. Dernæst Græsholmene, som ey endnu er deelt og ey heller kunde ske, da den mesten er overgroet med Skov, og Overskoven hører Hr. Conferentz Raad Lehn til. Men disse tvende Marker kunde være til Heste, Faaer, ungvæg og fra først kunde endda overædes engang af alle Creaturer og siden kunde de tøre i de inddeelte Marker, og naar Jorden blev vel giødet, der blev saaet Kleverfrø, som ieg og fleere ved Faaborg begyndte, kunde det bringe megen meere Fordeel. Ieg har i mange Aar anholdt derom, og en stor Deel ere Villige dertil og ønsker det, men en stor Deel af Dumhed og indbildt Vanskeligheder, ia ugrundede Indvendinger sætter sig derimod, endeel af lutter Egen-sindighed og Tverhed, at de dog kand have giørt noget i Verden, søger at afverge det, andre af Egennytte, da de har hemelig efterhaanden ryddet deres Jord fra Kratskov, som er dog utilladelig, at de og ey Villet tage den Rydning for. Ja, endeel seer og gierne, at Jorderne ligger i Fleng, at de paa den maade kand Aar fra Aar pløye fra hinanden, da de agter ingen Skiel eller Pæl, men pløyer den op strax, ey vil sætte Grøvt eller Fure (tre sidste ord usikre) imellem Agrene, som Bønder gjør og legger sterk Straf derpaa om den overpløyes, men de søger at fiske i de rørte Vande. Den Mand, som ey selv har Tiid og Leylighed eller Sind til at se til dermed hvert Aar, seer sig om nogle Aar en temelig Hob Jord frapløyet, som største Deelen maa klage over.

Jeg har for nogle Aar siden giørt en Forestilling til General-Landvæsenets Collegio og forestillet Nytten af en anden Behandling, og Skaden af den nærværende; det kom til Stiftamtmanden og Byefogden fik Ordres at skulle see at faae Borgerskabet dertil, men en Mand

gik omkring og hemelig hvervede saadanne, der skulle sætte sig derimod. Den gyldigste Grund ieg har hørt er denne: Dersom Jorderne bleve saaledes inddeelte, kunde Skov-Eyerne derved tage Leylighed at udelukke dem gandske fra de Steder, der staaer Skov, hvor deres Jorder nu falde meget imellem Træerne: men ieg svarer, at naar de skulle have deres Jord uddeelt, skulle den uddeles efter den Stand, den nu findes i, - det er, de skulle tage liigesaa meget Skov-jord i deres Part, som de nu har, saa var det io det same.

Fiskeri.

Her findes ey nogen i Svendborg, saavel som i Faaborg, der fisker i Stranden, men de faae og kostbare Strandfiske komme fra Øerne og Strandhuusene; der gaaer en anseelig Fordel fra Byen aarlig ved den Leylighed.

Her findes en mængde af fattige Folk, som heller vil bettle og bebyrde andre end at tage sig noget for at bestille, de kunde paa den maade med at fiske tiene Brødet til dem selv og tiene Byen tillige.

Her gaaer en mængde af fattige Børn foruden den utallige Mængde af udenbyes,- ja udenlands Bettlere som har oversvømmet Landet og ere ey andet end Statens (skadevoldere) (ordet usikkert), ja, gjør meere plage end Qvægsygen eller Extraskatten. Naar saadanne Bettlere komme paa Landet, der truer de. Den fattige Bonde frygter for, at de skal brænde hans Gaard af, de giver gierne - andre af andre Grunde, at Gud skal give dem lo dobbelt, som Bettlere har lært at bruge. De kræver deres formeente skat, de skiælde og Bande faaer de ey efter Bestik, de forgiort sig, saa jeg seer for nærværende Tiid ingen større Landeplage. Dersom dem tilbydes Arbeyde, er det det kRAFTIGSTE Middel at stoppe Munden paa dem. Saadanne, som er friske og føre burde tvinges til Arbeyde; andre, som ere virkelig trængende og skamme sig ved at bettle, gider ogsaa gierne om de kunde, burde med meere Medliidenhed Behielpes, men det gaaer temelig uordentlig til i den Deel ogsaa.

Møller.

Her ere trende Møller i Byen, som har deres Vand af Byens Bek, den

ene kaldes Pindmøllen, den anden Byemøllen; her ligger ogsaa en anden, som er Grubbemølle, ligger og ved Byens Grund uden for Mølle-Port kaldes øverste og nederste Mølle, som hører Conferentz Raad Lehn til og hører til Tvede sogn.

En Stampemølle ligger udenfor Gierrits Port ved Kilden, hvorfra Byens Bek har sit Vand. En anden Stampemølle er begyndt at anlægges i gamle Hestehave, som nogle Feldberedere har bekostet, men er ey endnu afgjort om den har Bestandighed eller komme til Fuldkommenhed, da den finder Modstand.

Miscellanea:

Af den gamle Proustebog forfærdiget 1572 over Geistlighedens Indkomster etc:

1436 Claus Riquardsen Proconsul eller Borgemester, Jens Kaldz Consul eller Raadmand.

1438 Claus Riquardsen Borgemester, Jens Andersen, Claus Wølle, Matz Smed Raadmænd, Matz Lauritzen Byefoget. NB. Claus Riquardsen endnu 1462.

1448 Plemit Brun Borgemester, Claus Riquardsen, Jesse Kaltz, Anders Persen, Hans Scriffuer Raadmænd. Jesse Lidelsen Byefoget. Matz Pedersen Sogenpræst til vor Frue, var endnu Præst 1458.

1458 Nis Hay Borgemester, Ryter Persen Byefoget.

1462 Claus Riquardsen Borgemester.

1466 Ryter Persen Byefoget, Per Gislev, Tord Eschildsen, Niels Moensen Raadmænd, Anders Jacobsen Præst.

1485 Hans Andersen Borgemester, Nis Mogensen, Tord Eschildsen Raadmænd, Per Ebbesen Byefoget.

1499 Hans Andersen Borgemester, Bild Persen Webner, Claus Scriffuer, Jep Engel, Eggert Friis, Matz Remp, Oluf Korvel, Jep Kortsen, Knud Jensen Raadmænd. Michel Diegen Byeskriver.

I disses Nærværelse blev et Tingsvidne udsted, saa lydende:

Fredagen efter St. Matthæus apostelens Dag, blev Vidnet, at for 80 aar og meere, da haver dett været Fire Boder, som Sagen var om, førend Hr. Matz Ollerup lod bryde de 2 Boder af og loed bygge det Huus igien. Item vindet (vidnede) Matz Remp for os paa sin gode Tro

sel (sjæl) og Sandige Ord, at den Tiid Tord Eschildsen oc hand de vaare Lausmend til St. Knuds Gille i Suenborrig, da var Hr. Matz Olderup Skraa-Prest til fornevnte Gilde og bar hand oppe Renthen oc Huusleyen aff fornevnte 4 boder paa St. Knuds Vegne.

Item vindet (vidnede) Giecke Skinner, at det er 12 og 15 Aar siden hand bode i St. Knuds Bod og Leyde hand hende aff Hr. Matz Olderup. 1515 var et kaldet Coloquii Gilde i Svendborg, hvori Henning Valkendorph til Glorup og Frue, der de vare Gilde-søskende. Ved Aar 1543 nevnes Ærlig og Velbyrdig Mand Morten Hans Gaas (som) Gildbroder i Colloqvii Gilde.

- Oprindelsen, Omstændigheden eller Gilde Skraaen er mig ubekient, Navnet klinger dog ey skurrende.

1532 Hans Scriffuer Borgemester, Jesper Hansen, Per Bang, Matz Persen, Strangi Maugsen Raadmænd, Lauritz Nielsen Byefoget.

1539 En Gaard i Møllergade til St. Hansis Alter, som Hr. Hans Hvidkilde iboede og Hr. Knud Nielsen (var) Vicarius til St. Hansis Alter.

1540 Per Bang Raadmand.

1541 Hr. Jep Skytte Capellan til St. Knuds Alter i vor Frue, Hr. Knud Jude til St. Johannis Vicari, Hr. Peder Lauritsen til vor Frue Capels Vicari.

1543 Per Willomsen, Anders Persen, Strangi Hansen Raadmænd, Peder Skoning Byefoget, Hans Engel Byeskriver. - I dette Brev heder det: at Kirkens Breffue erre (for) meesteparten udi denne fremfarne Feyde fraakommit, den tiid Byen Bleff spolerit oc udplustrit (udplyndret).

1546 og 1547 Per Monsen Borgemester, Matz Persen Raadmand. Claus Poulsen Byefoget, Matz Persen Byeskriver.

1553 Strange Mogensen, Matz Persen Raadmænd, - Strange Mogensen kunde mindes i 40 aar, Matz Persen i 35.

1554 Per Mogensen, Jesper Nielsen Borgmestre.

1558 Jesper Nielsen Borgemester, Anders Persen, Jens Sinffuer Raadmænd. NB. Ved Aar 1553: Per Mogensen, Jesper Nielsen Borgmestre, Mads Persen, Strangi Hansen, Klaus Bang, Arrild Franke, Per Scriffuer, Mads Feddersen Raadmænd.

1569 Rasmus Scriffuer Borgemester.

1575 Rasmus Scriffuer Borgemester, Bendt Lauritsen Raadmand, Søren Scriffuer Byefoget.

1576 Christopher Bang Otthoniensis, qvi Scribam egit in hoc Diecesi tempore belli Svecici 13). Denne Christopher Bang autuerit d. v.s. leveerte os 8 eller 10 Jernlenker, huilcke bleff ingen stedz brugte, thi de vaare for skrøbelig dertil, nemlig at hefte Bøgerne i Kirken fast med.

1580 Rasmus Scriffuer, Ole Bang Borgemestre, Bendt Lauritsen, Michel Olsen, Per Ster, Christopher Guldsmed, Per Friis Raadmænd, Per Kniffsmed Byefoget.

1581 Rasmus Scriffuer, Ole Bang Borgemestre, Michel Olsen, Matz Erichsen, Per Ster, Christopher Guldsmed, Per Friis, Hans Friis Raadmænd. Laus Jespersen Byefoget.

1652 Paa en Blyeplade, som blev funden i Muuren i Toornet, da Kirken blev repareret 1758 stode skreven: Pravesten (provsten) Her Peder Nielsen och Sogenprest, Borgemester Hans Hansen. Christen Pedersen Hellevad, Anders Andersen, Peder Lavrsen, Hans Lavrsen, Hans Flick Radmend. 1672 den 15. junius.

- Kunde ieg kome til at examinere Archivet, findes der dog endeel som kunde give Lys i Tidernes Historie og Omstændigheder. Ieg var der engang forrige Byefogets Tiid $\frac{1}{2}$ time. ieg har nu været der liige saa længe for nogen Tiid siden, men Brevene ligger som Høe og Hakkelse i Tønder og paa Gulvet i største uorden; ieg har tilbudt at faae dem lagt i paquer og numre og Liste paa hver Paque, dersom Byeskriveren eller een i hans Sted ville assistere mig, som er umuligt for mig ene, der har andre Ting at bestille. Det sidste ieg var der, kom disse Breve mig for øyne:

1488 St. Benedicts dag. Brev, at Rug, miel, Buig, malt, Haffre, Øxen, Kokødh, Flesk, Sviin, faarekødh, Smør, Honning eller nogen anden fødevarer (ulæseligt) oc ei heller Heste yngre end fem Aar oc ey bæthr (bedre) æn femten marck oc ei øch eller Føll skal udføres her af Riget etc.

Christian den Anden. 1520 Christian met Guds Nade, Danmarchs etc. Vor Gunst tilforn kiære Venner vide, at vii haffuer befalet oss elskilig (ælskelig) her Knud Marquartsen Vor Capillan nogen vor merkelige ærinde at forhandle met ether, bede vii ether och vile, ath I therudinden betes (lyder) hannom, ligerviss som vii selffuer personligen therom met ether handlede och ath i ether finde vel-

villigen therudinden som gode troo undersotter bor att giøre, ther thill vi oss visseligen forlade, thi lade thet ingenlunde. Befalendes ether Gud, Skreffuit paa vort Slot Kiøpenhaffuen helig tree Kongers Afften 1520.

Christian den tredie. 1552 Brev, at Valentin Viedskøtte, der skulle skyde Svaner deromkring Svendborg, skulle have Baad og Baadsfolk at roe ham etc.

Christian den tredie. 1557 Da det tegnede til en god Tid opgaves thett almindelige Forbud paa Korn, som de maatte føre ind og ud etc.

Frederik den anden. 1566 Brev, at udgiøre af Svendborg en Borge- mester, een Raadmand og til dem 30 gode, duelige raske Karle med Harnisk og gode Verger og skulle skikkes til Kiøbenhavn, velgerust og u(d)stafferet og det inden Søndag Vac. 14), og en Barsker (bart- skærer) med Kiste og al Tilbehøring, een Piiber og Tromslaaer, Bods- mend, Skibsfolk, Tømmermænd etc.

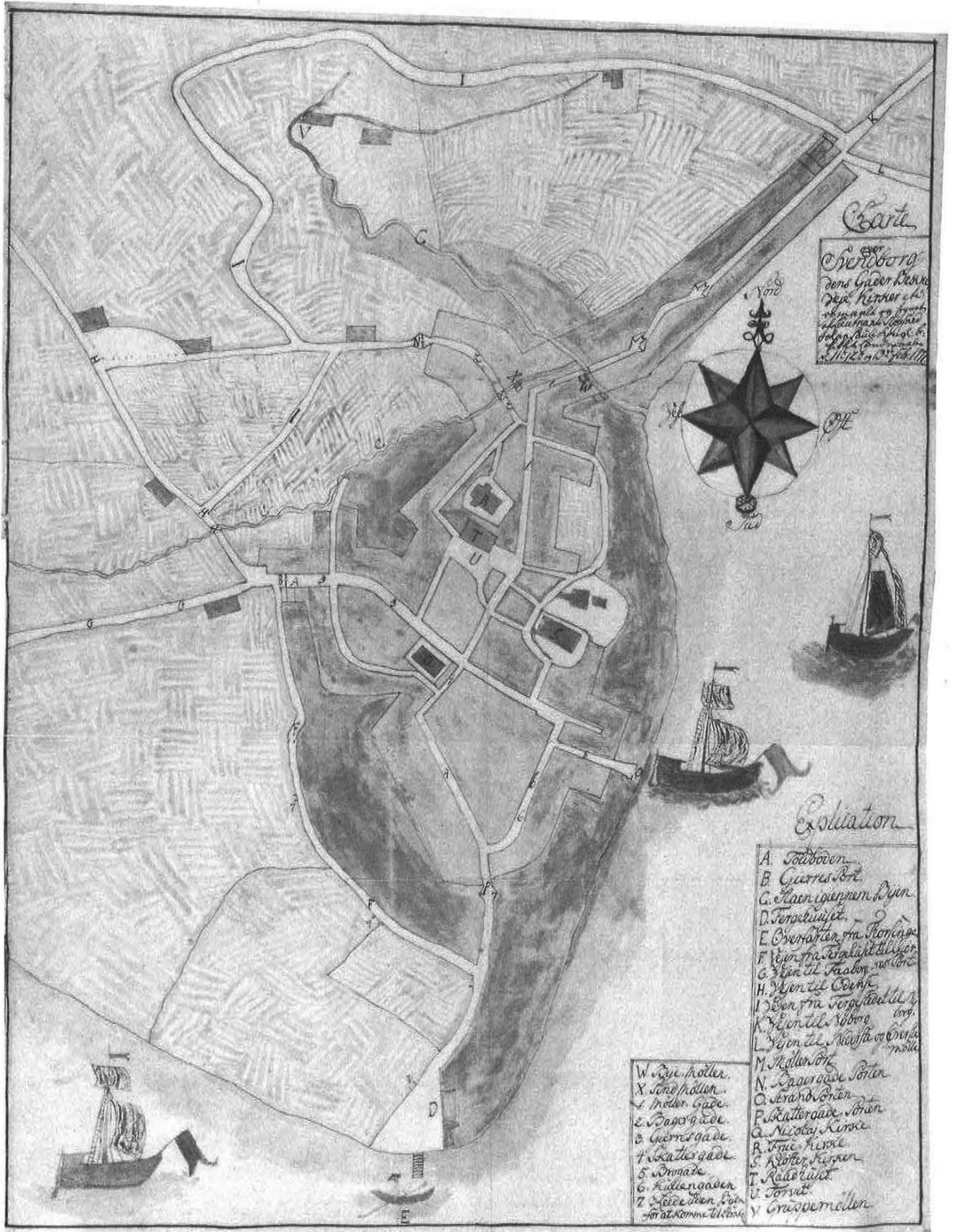
Frederik den anden. 1569 Brev til Eskild Gøye och Palle Ulfeldt om Mandskap af Bønderne til Ørloug Skibe...

De vigtigste Breve har ieg ey endnu kundet finde i alt det ureede Tøy.

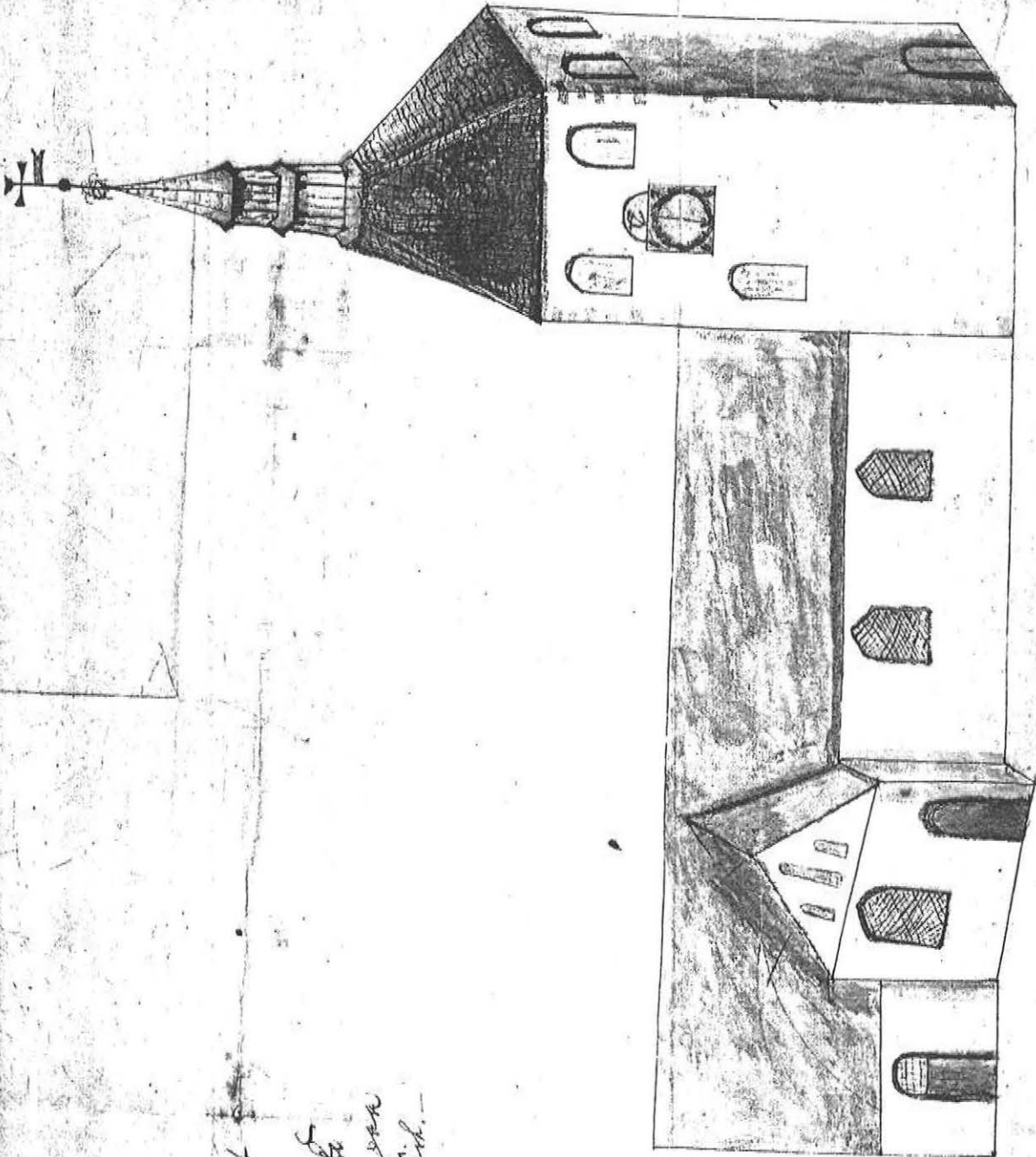
Det som i den tredie Tomus (bind) af Atlas findes paa pagina 389, at den Urt, som blev funden omkring ved Svendborg, har sin Rigtighed, og hafde været priiseligt om Opfinderen hafde søgt at giøre sine Landsmænd denne Opdagelse bekiendt, at de kunde have sparet meget derved, (end) at lade den føre fra fremmede Steder, men at han loed den oprydde med Rod og kiøre hele Læs Hiem, at ikke nogen skulle giøre ham derved Indpas, er en Plet i Mandens øvrige Meriter.

En Feyl finder ieg i Optegnelserne over Præsterne Ved vor Frue Menighed, nemlig Christen Skrogh, - bliver baade i en gamel Bibel, som hør til kirken, saa og af Pontoppidan i Marmora Danica pagina 233 anført at have Succederet Hr. Hans Gaas, men Hr. Gaases Efter-

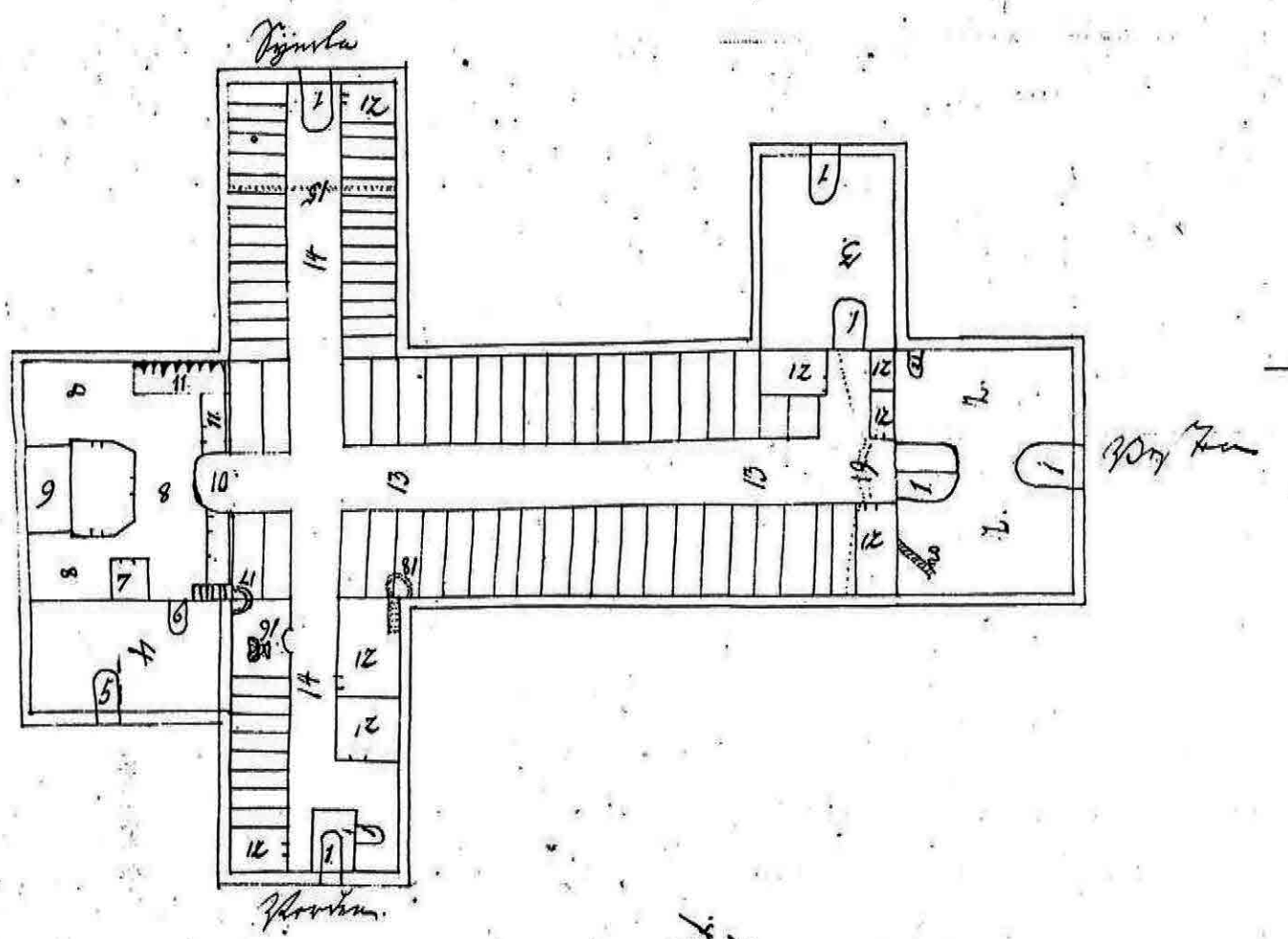
følger var Hr. Jørgen Skiold, da han var af Bisp Jens Andersen 1524 kaldet til Birgitte Alter, og findes Kaldsbrevet i den gamle Proustebog, saa blev han Sogne Præst siden til Nicolai Menighed i mange Aar. Ieg tænker ey heller, at han var Præst i Assens, men muligt, som ieg for een og anden har yttret mine Tanker, at Christiern Skram og Christiern Skrok eller Skrogh er bleven forblandt med hinanden.

Perspekt
 af
 S. S. S. S.
 i Svendborg 1788
 af den norske Tid.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 20 30 40 50 60 70 80
 100 Alen.

*Grundtegningen
over Svendborg Kirke i
Svendborg*

Explicatio.

1. Kirke. Dørene.
2. Taarn-tårnet.
3. Taarns. Tårnet.
4. Værstuet.
5. Indgangsdøren fra i Vest.
6. Dørens. Tårnen i Vest.
7. Kirkestolen.
8. Kor.
9. Alteret.
10. Kors. Døren.
11. Dørene og Kirkes. Stolen.
12. Tårnt. Stole.
13. Den. Kirkegang.
14. Kors. Gangen.
15. Taarn. Tårnet.
16. Ståben.
17. Kirke. Stolen nu er.
18. Hvor dengang har været.
19. Orgelstuet.
20. Opgangen dertil.
21. Opgangen til Taarnet.

Over saavel Mand som Quindekiønnet udi Svendborg Kiøbstad under Fyens Stift, de udi tjeneste værende gevorbne Rytter Dragoner og Soldater samt de ved de Nationale saavel som gevorbne Regimenter staaende Under-Officerer og Tambourer for deres egen Persohner undtagen, men deres Hustruer og Børn ibegreben, saaledes som dets Tal efter hvers Alder befandtes at være den 15. Augusti 1769 nemlig:

Hvert Sogns eller Qvarteers Navn	1. Rub. 8 Aar og derunder.		2. Rub. 8-16 Aar.		3. Rub. 16-24 Aar.		4. Rub. 24-32 Aar.		5. Rub. 32-40 Aar.		6. Rub. 40-48 Aar.		7. Rub. 48 Aar og derover.	
	Mandfolk	Fruentimer	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.	M.	F.
Nicolai Sogn.....	79	72	58	59	65	62	52	88	31	43	34	37	65	110
Frue Sogn.....	88	71	51	63	49	68	43	60	38	56	37	41	83	111
Summa.....	167	143	109	122	114	130	95	148	69	99	71	78	148	221

Recapitulatio.

30

	Mandfolk	Fruentimer
1. Rubrique	167	143
2.	109	122
3.	114	130
4.	95	148
5.	69	99
6.	71	78
7.	148	221
<hr/> Summa	773	941

Af det modtsaaende fulde Tal 773 Mandfolk og 941 Fruentimer henhører til efterfølgende Nummere, nemlig

	Mandfolk	Fruentimer
<hr/> 1) Rangspersohner, Justitz og alle andre Kongelige Betiente med Deres Hustruer og hos sig havende Børn.....	21	31
2) Geystligheden samt Kirke og Skole Betiente, saa og Studentere med deres Hustruer og hos sig havende Børn....	18	22
3) a) Søfarende og Fiskere, iberegnet dem der med Tildelseeer i Fahrten eller paa Reyser med deres Hustruer.....	83	29
b) deres hos sig havende Børn.....	29	36
4) Fabriquer og Handverker samt deres Svenne og Læredrenge med deres Hustruer og hos sig havende Børn.....	385	267
5) Andre Borgere og saadanne Indbyggere som ikke under forestaaende 1,2,3, og 4§ ere benævnte med deres Hustruer og hos sig havende Børn.....	194	319
6) Alle ugifte Persohner af:		
2. Rubrique 109 Mandfolk 119 Fruentimer)		
3. 114 ... 133 ...)		
4. 55 ... 96 ...) til sammen	326	505
5. 19 ... 34 ...)		
6. 9 ... 23 ...)		
7. 20 ... 100 ...)		
7) Alle Tienestefolk og Dagleyere.....	65	199
8) De udi denne Kiøbstad hiemme hørende, som med Pas paa nogen Tid er paa uden Rigs Reyser og henhører til de under 1,2,4,5,6, og 7§ benævnte Stænder.....	-	-
9) Hospitalslemer samt andre Vanføre, gebreklige og afsindige Persohner.....	5	20

Svendborg den 16. Augusti 1769.

Extract Over de Fartøyer som ved Svendborg Told Sted Hiemmhører.

Navne og Tilnavne	Fartøyerne:		Alder	Hvor de ere byggede
	Bygnings Facon	Drægtighed		
Ole Christiansen	Gallioth	30 Læster	2 Aar	Svendborg
Anders Pedersen	Dito	24 -	18 -	Dito
Jens Pedersen Lang	Dito	14½ -	12 -	Dito
Povel Frochmann	Jagt	9 -	11 -	Dito
Gomme Graae	Dito	9 -	10 -	Thorsdal
Jens Pedersen	Dito	8 -	26 -	Svendborg
Christen Nicolaisen	Dito	9 -	4½ -	Thorsdal
Henrich Christensen	Dito	8 -	7½ -	Svendborg
Henrich Fich	Dito	8 -	12½ -	Dito
Niels Styrup	Dito	8 -	2 -	Dito
Marcus Madsen	Dito	7½ -	12 -	Dito
Niels Tingberg	Dito	7½ -	13 -	Dito
Anders Hansen	Dito	7½ -	29 -	Dito
Niels Groth	Dito	7 -	6½ -	Dito
Niels Poulsen	Dito	7 -	38 -	Thaasing
Niels Nielsen af Thorsing	Dito	6½ -	12 -	Dito
Niels Jensen af Svendborg	Dito	7 -	13	Svendborg
Niels Margaard	Dito	7 -	6½ -	Dito
Niels Aarslev	Dito	7 -	9½ -	Dito
Thønne Madsen	Dito	6½ -	5½ -	Svendborg
Povel Madsen	Dito	6½ -	24 -	Dito
Gomme Kroyer	Dito	6½ -	13 -	Thaasing
Hans Aarslev	Dito	6½ -	23 -	Dito
Rasmus Hansen	Dito	6½ -	23 -	Dito
Niels Friis	Dito	6½ -	23 -	Dito
Lars Andersen	Dito	6½ -	1 -	Thurøe
Christen Hellevad	Dito	6 -	18 -	Dito
Niels Nielsen	Dito	6 -	22 -	Svendborg
Gomme Clementsen	Dito	6 -	18 -	Thurøe
Rasmus Nielsen	Dito	6½ -	19 -	Ærøe
Jesper Hansen	Dito	5½ -	22 -	Thaasing
Lars Larsen af Thorsing	Dito	5½ -	6 -	Dito
Hans Jørgensen af Thorsing	Dito	4½ -	11 -	Dito
Diderich Thommes	Dito	4 -	17 -	Dito
Simon Clausen Smertz	Dito	4 -	17 -	Dito
Hans Christiansen af Thorsing	Dito	4 -	4 -	Dito
Knud Rasmussen	Dito	4 -	1 -	Dito
Jørgen Andersen af Thorsing	Baad	1½ -	10 -	Svendborg
Peder Nielsen	Dito	1½ -	10 -	Dito

(Ekstrakten over fartøjerne fortsættes)

Navne og Tilnavne	Fartøjerne:			Alder	Hvor de ere byggede
	Bygnings Facon	Drægtighed			
Hans Magnussen	Baad	1 læst		9 Aar	Rudkiøbing
Hans Jørgen Larsen	Dito	1 -		9 -	Dito
Jens Ploug	Dito	1 -		9 -	Dito
Peder Hansen	Dito	1 -		? -	Dito
Niels Mindrichsen	Dito	1 -		? -	Dito
Jørgen Berg	Dito	1 -		? -	Dito
Anders Knudsen	Dito	$\frac{1}{2}$ -		? -	Dito
Anders Jensen	Dito	$\frac{1}{2}$ -		? -	Dito

- Altsaa er under Svendborg Toldstæd hiemmehørende 3 Galliother
 34 Jagter
 10 Baade.

En brav og erfaren Skipper ved Navn Anders Pedersen, som i mange aar har lærdt og lærer endnu de unge Søefolk Styrmandskonsten, hvorved de sparer at hente Styrmand Længere fra - Aabenraae og andre Steder i Holsten, fortjener med Billighed at Ærindres og Tak af Publico.

Specifikation paa de Handverksmænd som findes her udi Svendborg.

Bagere:

- 1 Jacob Wilhelm
- 2 Jørgen Klingenberg
- 3 Claus Fich
- 4 Hendrik Fich
- 5 Lars Bartholomajsen Flindt
- 6 Bartholomæus Flindt
- 7 Jens Bartholomajsen Flindt
- 8 Jens Flindt
- 9 Niels Vejle

Bøssemager:

- 1 Anders Clausen

Bødkere:

- 1 Hans Peber
- 2 Peder Knudsen
- 3 Hans Nielsen
- 4 Niels Jensen
- 5 Lars Andersen

Dreiere:

- 1 Christian August

Feldberede:

- 1 Jens Friderichsen
- 2 Rasmus Andreasen
- 3 Friedrich Andreasen
- 4 Hans Christian
- 5 Friedrich Petersen
- 6 Niels Larsen
- 7 Caspar Madsen
- 8 Hans Pedersens enke

Glarkestere:

- 1 Niels Rasmussen Veyle
- 2 Johan Lorentz

Guldsmede:

- 1 Erich Lindal
- 2 Peter Hundorph

Gørtlere:

- 1 Gerhardt Johan Kiøge

Handskemagere:

- 1 Peder Jørgensen
- 2 Michel Stidsel
- 3 Anders Rasmussen
- 4 Daniel Bardt
- 5 Rasmus Bang
- 6 Tøger Hansen
- 7 Søren Madsen
- 8 Hendrich Madsen
- 9 Mads Sørensen
- 10 Morten Jørgensen
- 11 Johan Schalkams Enke

Hattemagere:

- 1 Matthias Paal
- 2 Christian Gudum
- 3 Hans Pedersen

Kandestøber:

- 1 Lorentz Nicolai Møller

Kaabersmed:

1 Niels Pedersen Gartner

Pottemagere:

1 Hans Kaas
 2 Niels Kaas
 3 Bertel Due
 4 Jørgen Døkker
 5 Anders Rasch
 6 Lauritz Pedersen Dam
 7 Søren Pedersen Dam
 8 Lars Pedersen Dam

Parykmagere:

1 Seigneur Dal
 2 Sr. Simmermand
 3 Sr. von Schou

Skomagere:

1 Niels Lindgaard
 2 Christian Lindgaard
 3 Hans Lindgaard
 4 Holger Lindgaard
 5 Jørgen Lindgaard
 6 Peder Matthiesen
 7 Christian Sønderborg
 8 Jesper Rasmussen
 9 Peder Rasmussen
 10 Rasmus Børentsen
 11 Anders Meed
 12 Hans Povlsen
 13 Philip Just
 14 Johan Danielsen
 15 Jacob Lindgaard
 16 Jochum Lindgaard
 17 Hans Christian Aabenraae

Skostikkere:

1 Zacharias Bruun
 2 Jens Geertsen
 3 Hans Matthiasen
 4 Hans Kaarsebjerg

Klein Smede:

1 Hans Markusen
 2 Erich Pedersen -død (overstreget)

Grov smede:

1 Hans Smed
 2 Christian Andersen

Skrædere:

1 Albert Jens Nielsen
 2 Peder Larsen Døckert
 3 Jesper Nielsen
 4 Hans Mortensen
 5 Morten Nielsen
 6 Christian Doer
 7 Jens Ploug
 8 Jens Pedersen
 9 Verner Parsberg
 10 Rasmus Høvmand
 11 Johan Christopher Naf
 12 Claus Clausen
 13 Thomas Povlsen

Snedkere:

1 Jens Bruun
 2 Johan Anton
 3 Johan Slesier
 4 Oluf Langkilde
 5 Niels Henningsen Magaar
 6 Christen Mortensen
 7 Lars Pedersen Landorph
 8 Lars Danielsen
 9 Gregers Nielsen

Sadelmager:

1 Anton Gillian

Seilmagere:

1 Anders Hansen

2 Peder Hansen

Vævere:

1 Anders Olufsen

2 Jeppe Nielsen

3 Jens Larsen

4 Anders Falkenberg

5 Claus Wilhelm

Uhrmager:

1 Monsr. Smedebye

Bogbindere:

1 Anders Heyde

Rebslagere:

1 Hans Jørgen Larsen

Barbere:

1 August Henrik Liebrot

Muremestere:

(I alt 4 unavngivne)

Malere:

(I alt 3 unavngivne)

Tømmermænd:

(I alt 2 unavngivne)

Stolemagere:

(I alt 3 unavngivne)

Ved den i Aar holdte Taxations forretning er udi Svendborg Bye forefunden Bygninger fra No. 1 til 300 incl. af hvilke er efterfølgende Publique Bygninger:

1 St. Nicolai Kirke taxerit for.....	13.500 rdl.
2 Vor Frue Kirke	13.500 -
3 Kloster Kirken	8.000 -
4 Den Latinske Skole.....	1.200 -
5 Hospitalet.....	1.000 -
6 Raadhuset	1.040 -

- Og er Byens General Taxations Suma ovenmeldte

Bygninger iberegnet159.330 rdl.

Angaaende de Fattige i Svendborg:

De Fattiges Antal er 31.

Deres Capital er 1.710 Rdl., hvoraf svares aarlig til den Latinske Skole i Odense 15 Rdl. 4 mark og 3 skilling.

Til disse 31 fattige bliver maanedlig uddelt efter deres Trang og Omstændigheder 6 Rdl. og 3 mark.

Frue Sogns Familier ere følgende:

Mænd og Hustruer	297
Børn som ere over 12 Aar..	106
Enkemænd.....	8
Enker.....	4

Fødte, Døde og Ægteviiede i vor Frue Sogn i Svendborg fra 1628 til 1660.Fødte:

I Aaret:

1628	født	19	ægte (og)	1	uægte	Barn.	Da boede her Corfits Hvidtfeld.
1629	-	29	-				Hr. Peder Nielsen og Søn Poul.
1630	-	13	-				
1631	-	21	-	2	-	-	Hr. Peder Nielsen en Datter Dorthea.
1632	-	25	-	4	-	-	
1633	-	18	-	1	-	-	
1634	-	23	-	2	-	-	Hr. Poul i Tryggeløv en Søn Poul.
1635	-	20	-	2	-	-	
1636	-	25	-	2	-	-	
1637	-	21	-	2	-	-	Hr. Christopher Hvitfeld en Datter Anne Lisabeth. Hr. Niels paa Drejø en Datter.
1638	-	17	-	2	-	-	
1639	-	21	-	2	-	-	
1640	-	18	-	3	-	-	Christopher Hvitfeld en Datter Anne Sophie.
1641	-	14	-	2	-	-	
1642	-	20	-	4	-	-	
1643	-	27	-	4	-	-	
1644	-	22	-				
1645	-	15	-	2	-	-	
1646	-	19	-	4	-	-	imellem 3. og 9. Søndag post Thrinitatis er forandring, thi 9. Søndag post Thrinitatis skrives til, som ey skede før. Fadderne vare 12 á 14.
1647	-	23	-	4	-	-	
1648	-	15	-	3	-	-	
1649	-	24	-	1	-	-	
1650	-	16	-	6	-	-	
1651	-	14	-				

(Tabellen for fødte fortsættes)

1652	født	21	ægte (og)	2	uægte	børn
1653	-	11	-			
1654	-	16	-	1	-	-
1655	-	15	-	1	-	-
1657	-	19	-	2	-	-
1658	-	20	-			
1659	-	14	-	4	-	-
1660	-	10	-	2	-	-

Døde:

1628 døde 21

1629 - 29 fra Hellig 3. Konger til 2. Juny vare 12 døde, fra 4. Juny findes skrevet: Coepit Pestrus 15).

Fra 4. til 30. Juny inclusive døde 11

I July (døde) 2

I August - 17 (på den tredie søndag efter Trinitatis) blev 3 begravet paa en Dag.

21. August, 2 begravet, 25. (august) 4 begravet paa een Dag - alle Quindfolk.

I September døde 20

I October døde 2

- Og efter 17. October (angiveligt efter pesten døde)

21. October 1 (og) 30. October 1 (D.v.s. ialt) i October 4 - dog, det skal være af Pesten.

I November 1

I December 1

I alt 75 (ofre for pesten).

1730 døde 19

1731 - 22

1732 - 34 Deriblandt Corfitz Huitfeld 1 Søn (af) Corfitz og 1 Erik, ventelig (død) af Børnekopper.

1733 - 24

1734 - 18

1735 - 27

1736 - 11

Fortegnelse paa Ægteviede, døde og fødte for Aarene 1760 til 1769 I vor Frue Sogn i Svendborg.

Fødte	24	33	25	34	23	22	33	23	25	23
I Aaret	1760	1761	1762	1763	1764	1765	1766	1767	1768	1769

Iblandt disse 265 fødte i lo Aar Samentagne ... Drengene 132 og Piger 133. Heraf uægte nemlig 9 : 5 Drengene og 4 Piger.
Tvillinger... 3 Par.

Naar alle lo Aar Samentages treffes ind paa maaneden:

	Jan.	Febr.	Marts	Apr.	Maj	Jun.	Jul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
Fødde...	20	25	29	20	15	23	19	24	22	28	15	25
Ægteviede Par...	7	10	9	3	8	12	8	6	6	6	4	17).
I Aaret	1760	1761	1762	1763	1764	1765	1766	1767	1768		1769	

Naar alle lo samentages findes viede:

Unge Karle med Piger... 50

Unge Karle med Enker... 11

Enkemænd med Enker..... 2

Enkemænd med Piger..... 10

Naar alle lo Samentages treffes ind paa maaneden:

	Jan.	Febr.	Marts	Apr.	Maj	Jun.	Jul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
Vielser	5	6	5	6	7	1	9	6	4	10	7	7
Døde.....	30	22	27	34	22	49	14			27	24	25
I Aaret	1760	1761	1762	1763	1764	1765	1766		1767	1768	1769	

I denne Summa af 274 Døde i samtlige lo Aar ere af Mandkiønnet 125 - af Quindekiønnet 149.

Naar alle lo Aar Samentages treffes ind paa maaneden:

	Jan.	Febr.	Marts	Apr.	Maj	Jun.	Jul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
Dødsfald.....	18	27	37	31	20	18	27	15	20	29	10	22

NOTER OG KILDEHENVISNINGER.Indledning.

- 1) Vor Frue kirkebog 1734-1793 p. 98 ff. L.A.F.
- 2) Disse og andre biografiske oplysninger er fra S.V. Wibergs "Præstehistorie". III. Odense 1871. p. 230 ff. I Landsarkivets eksemplar, som er benyttet her findes diverse ikke-trykte oplysninger.
- 3) J.O. Bro-Jørgensen: Svendborg Købstads Historie. I. p. 423
- 4) Landemoder: Møder mellem stiftets provster under stiftamtmandens og biskoppens forsæde. Fandt normalt sted 2 gange årligt. Landemodet fungerede tillige som gejstlighedens værneting i alle gejstlige anliggender.
Fyns bispearkiv: Kopibog, skr. 4/12 1784. L.A.F.
- 5) J.C. Bloch, dr. theol. og forhenværende biskop i Ribe stift.
- 6) Fyns bispearkiv: Sunds herreds breve 1786-1803, skr. 16/3 1793.
- 7) Vor Frue kirkebog, Wiberg, Sunds herreds breve som anf. note 6.
- 8) Odense amts arkiv: nr. 288. L.A.F.

Noget lidet angaaende Svendborg ...

- 1) Saxo: Gesta Danorum. Det pågældende sted i Bog 14 lyder i Grundtvigs oversættelse: Nu da Svend havde fået sine personlige uvenner fra halsen, syntes han, det var tid at tænke på rigets forsvar, og anlagde til bøndernes bedste adskillige fæstninger ved strandkanten, hvor det især fandtes passende. Således anlagde han blandt andet to ved Storebælt, en i Sjælland og en i Fyn, som skulle sætte mod i landets børn og skræk i sørøverne, men dem forstyrrede slaverne.

I Dr. phil. Anne Riisings oversættelse lyder beretningen således:

Da Svend omsider var blevet fri af fare for sig selv, vendte han sine tanker mod at afværge rigets farer. Ved strandkanterne, hvor der var naturligt forsvar, anlagde han adskillige borge for bønderne. Der blev bygget to borge, 1 på Fyn og 1 på Sjælland nær ved bæltet, som skulle være til skræk for sørøverne, men til tilflugt for indbyggerne. Men de blev begge ødelagt af slaverne.

- 2) Erik Pontoppidans "Den Danske Atlas". Udkom i 2 bind 1763-64. Forfatteren var biskop og prokansler, teolog, historiker og sprogmand.
- 3) Sidste ord i citatet er en forkortelse= requum . Matthæus 25,34.
Kom, I min Faders velsignede, modtag det rige (som har været Jer beredt fra verdens grundlæggelse).
- 4) Død! Jeg vil være din død. Evt. skjult citat om at tilintetgøre døden.
- 5) I skal være jordens herlige fyrster.
- 6) Ødipus, navnet på græsk sagnkonge, overleveret af bl.a. de antikke tragedieskrivere. Brugen af det her synes at skulle gå på "Vejledning" (leksikon), men dette kan ikke bekræftes af ordbøger o. lign. opslagsværker.
- 7) Bestemmelsen af denne dato er usikker. Det eneste, der måske kunne passe med betegnelsen, er "Poeltentag", der ifgl. H. Grotefend: Taschenbuch der Zeitrechnung.... 1898 var den 13. august.
- 8) Esto Mihi = Fastelavn.
- 9) Indfrielsen af et pant eller tilbagekøbet af en ejendom, som man i sin tid ved afhændelsen har forbeholdt sig tilbagekøbsret til.
- 10) Byrder, afgifter.
- 11) Forkortelser for henholdsvis tønder, skæpper og album: Jordboniteringsenheder.
- 12) Fjdk.= fjerdingsskar, jordboniteringsenhed.
- 13) S. anf. note 11 og 12.
- 13) På tekstsiderne 23. Som jeg skrev virkede i dette stift under den svenske krig.
- 14) Vacante Dominica= Søndagen efter Tamper onsdag, der faldt mellem 11/2 og 17/3, i 1566 ville det sige inden 10/3.
- 15) Døde af Pesten.
- 16) Nørå har her oversat 1647-året.
- 17) Opstillingen i denne og de følgende tabeller er skæv, måneds- og årsbetegnelser falder ikke sammen.

Hidtil er udkommet:

- Nr. 1 Lotte Jansen: HOVERIET TIL EGESKOVGÅRD.
Gårdmandshoveriet indtil hoveriafløsningen i det
19. årh. 1977 (udsolgt).
- Nr. 2 K. Bang Mikkelsen: DEGNE OG SKOLEHOLDERE samt kateketer,
klokkere og organister i Fyns stift indtil 1814. 1977.
Kr. 50,00 + moms.
- Nr. 3 Hans Henrik Jacobsen: STUDIER I FYNESKE VIDER OG VEDTÆGTER
1500-1800. 1977.
Kr. 20,00 + moms.
- Nr. 4 Kirsten Helle Pedersen: KAMPEN OM KERTEMINDEBANEN.
En undersøgelse af anlæggelsen af en privat-
bane i 1890'erne, 1978 (udsolgt).
- Nr. 5 Carsten Egø Nielsen: KRIMINALITET OG SOCIAL FORSORG I
Odense 1920-39. 1979.
Kr. 45,00 + moms.
- Nr. 6 Lauritz Pedersen Næraae: NOGET LIIDET ANGAAENDE SVENDBORG
OG SÆRDELES VOR FRUE SOGN OG KIRKE
SAMLET 1771.
Udgivet af Lotte Jansen. 1979 (illustreret)
Kr. 45,00 + moms.